

Gazdálkodj jogosan

Dr. Csákay Zoltán rovata

A gabonakereskedelem jogi útvesztői

Dr. Rózsa Dániel ügyvéd

Budapest

Dr. Csákay Zoltán mestertanár

Szent István Egyetem, Gödöllő

Már az ókori jogrendszerek is felismerték, hogy a kereskedelem szempontjából fontos megkülönböztetni azokat a dolgokat, amelyek teljesen egyediek, illetve azokat, amelyeknek a kereskedés szempontjából vett lényegi tulajdonságuk nem az egyediségükben rejlik, hanem súlyukban, számszerűségükben, mértékükben. Ilyen, úgynevezett **helyettesíthető dolgok** különösen is jelen vannak a mezőgazdaságban, hiszen ilyen terméknek minősül például a bor, az olaj, a gabona stb. Tekintettel arra, hogy állandó jelleggel napirenden vannak a gabonakereskedelemmel kapcsolatos anomáliák, ezúttal egy-két olyan gyakorlati szempontot mutatunk be, amely szinte valamennyi, egyéb helyettesíthető dolog kereskedése során is felmerülhet. A téma szempontjából fontos és hasznos lehet annak említése is, hogy az új Ptk.-ban jelentősen megváltoztak a mezőgazdasági termékek adásvételével, termeltetésével kapcsolatos szabályok. Az ezt érintő kérdéseket lapunk korábbi számaiban részletesen mutatja be Orlovits Zsolt (Gazdavédő rendelkezések a mezőgazdasági termékértékesítés újraszabályozása során; Agroforum 2016. 2. 76-78. old.) és Csegődi Tibor (Az újraszabályozott mezőgazdasági termékértékesítés egyes részletszabályairól; Agroforum 2016. 6. 110-112. old.). A jelen cikkünkben nem tárgyaljuk a tőzsdei kereskedelemmel kapcsolatos tudnivalókat sem és kizárólag kettő, a gyakorlatból vett példa kapcsán hívjuk fel a figyelmet néhány kockázatra egyszer a vevői, másszor pedig az eladói oldalra összpontosítva.

Gabonavásárlás során felmerülő veszélyek

Egy konkrét esetben a felek között 300 tonna gabona adásvételére vonatkozó szerződés jött létre, az eladó tulajdonátruházó nyilatkozatot tett, azaz átruházta a gabona tulajdonjogát a vevőre, a vevő pedig kifizette a teljes vételárat, azonban a gabona átadására nem került sor. A vevő az eladó tulajdonátruházó nyilatkozatának birtokában már biztonságban érezte magát, erre azonban csak akkor lett volna igazán alapja, ha az adásvétel tárgya nem helyettesíthető dolog, hanem valamilyen egyedi, főleg közhiteles nyilvántartásban vezetett dolog lett volna (pl. ingatlan, gépkocsi). Ez utóbbiak esetén ugyanis a tulajdonjog bárkivel szemben igazolható, akkor is, ha a dolog nem került a vevő birtokába. A **gabona**, mint **helyettesíthető dolog** esetén azonban nem ez a helyzet. Esztünkben a vevő a szerződéskötéskor nem vette birtokba, vagyis nem szállította el a 300 tonna gabonát, hanem az eladó – ahogy az az ilyen ügyleteknél egyébként teljesen megszokott – megjelölte, hogy melyik raktárban található az általa értékesített gabonamennyiség. A vevő a megbeszélte időpontban jelentkezett, hogy elvigye a tulajdonát képező gabonát, azonban az eladó arra hivatkozott, hogy a siló beázása miatt a gabona károsodott, ezért megtette a károsodott mennyiség pótlása érdekében szükséges lépéseket. A pótlásból természetesen nem lett semmi, a vevőt pedig, amikor a raktárnál megjelent, hogy a tulajdonát képező gabonát elszállítsa, először nem akarták beengedni, végül, amikor mégis sikerült bejutnia a raktárba, kiderült, hogy egyáltalán nem áll rendelkezésre a megvásárolt gabonamennyiség sem ép, sem károsodott állapotban. A vevő feljelentést tett csalás bűncselekményének ala-

pos gyanúja miatt (ismeretlen tettes ellen), az eladó céggel szemben pedig polgári peres úton próbálta meg igényét érvényesíteni. A rendőrség és az ügyészség álláspontja szerint nem valósult meg bűncselekmény, és az ügyet polgári bíróság előtt kell elbírálni. A hasonló esetekben egyáltalán nem szokatlan módon az eladó cég elleni pernyertesség sem vezetett a kívánt eredményre, mivel a cég fizetéseképtelen volt, így csak egy további felszámolási eljárásban lehetett (volna) a felmerült kárigényt érvényesíteni, ha a cégnek bármilyen vagyona fellelhető lett volna.

Mit lehet hát tenni a hasonló esetekben? Nyilvánvalóan **érdemes a gabona és más hasonló, helyettesíthető áruk kereskedelme esetén fokozott elővigyázatossággal szerződni**. Bár nem jogi szempont, de az üzleti partner kiválasztása igen fontos az ilyen típusú ügyleteknél. A jóhírű, bevált üzletfelek az esetleges drágább árszintjük ellenére is hosszú távon jóval kedvezőbb és olcsóbb megoldást jelentenek, mint a hirtelen feltűnt, ismeretlen cégek, akik kedvező áron kínálják a termékeiket. Bár minden egyes ügyletnél körülményesnek és drágának tűnhet, de gyakran megtérül, ha időben fordulunk jogi tanácsadóhoz, aki nemcsak az egyes ügyletek tekintetében nyújthat segítséget, hanem segíthet egy olyan szerződésminta kidolgozásában, amely az esetek nagy többségében kisebb változtatással jól használható. Érdemes persze ezeket a kisebb változtatásokat is átnézetni jogi tanácsadóval, hogy a **vevő minden egyes ügylete kellő biztosítékkal rendelkezzen**. Ez utóbira mindenképpen fontos odafigyelni a szerződés megkötésekor, különösen akkor, ha nem kértünk fel ügyvédet.

Ha kellő biztosítékkal (bankgarancia, ügylvédi letét stb.) rendelkezünk, akkor nagy mértékben csökkenthetjük az ilyen ügyletek jellegéből adódó kockázatokat.

A gabonaértékesítés adójogi csapdái

Egy másik visszatérő téma a helyettesíthető termékek kereskedelmének adójogi megítélése. Egy konkrét, az Adózóna által is részletesen bemutatott, elhíresült ügyben egy magyar társaság adásvételi szerződést kötött egy külföldi társasággal gabona áfamentes Közösségen belüli értékesítésével kapcsolatban. A felek megállapodtak, hogy az eladó telephelyén kocsira rakják a gabonát, és azt mérlegdokumentumokkal is igazolják. A vevő vállalta a szállítást, a teherkocsikat is ő biztosította (EXW), el is küldte a teherkocsik rendszámát az eladónak. A felrakodáskor az árumennyiséget a fuvarlevelekre rávezették, és a fuvarozók bemutatták a lebélyezett fuvarokmányokat. Az eladó a kitöltött fuvarleveleket lemásolta, az eredetiket a vevő külföldi címéről később postázták is az eladó részére. A magyar társaság két áfamentes számlát állított ki együttesen mintegy 70 millió forint ellenértékről, az első számlát néhány nappal később kiegyenlítették a magyar társaság bankszámlájára történő befizetéssel. A második számlát azonban, amelynek fizetési határideje a szállítást követő nyolc hónap volt, nem fizették ki. A magyar társaság a szállítást követően, de még a számla kiállítását megelőzően ellenőrizte, és rendben találta a külföldi társaság közösségi adószámát és a lekérdezést igazoló bizonylatot megőrizte.

A magyar társaság adóbevallásának ellenőrzésekor a magyar adóhatóság információt kért a külföldi adóhatóságtól, akik szerint a külföldi fél nem fellelhető, és a bejelentett székhelyén csak egy családi ház áll, ahol sosem volt bejegyezve a hivatkozott társaság. Mivel áfát soha nem fizetett, a kérdéses külföldi társaság a külföldi adóhatóság előtt is ismeretlen volt, ezért az adószámot visszamenőleges hatállyal törölték.

E körülmények összessége alapján az elsőfokú magyar adóhatóság úgy ítélte meg, hogy a magyar társaság

nem tudta bizonyítani az áfamenteséget élvező Közösségen belüli termékértékesítés tényleges megtörténtét, és a társaság terhére 17 millió forintnyi adóhiányt állapított meg, amely után több mint 1,7 millió forint adóbírságot és további közel 1 millió forint késedelmi pótlékot is felszámított. A másodfokú adóhatóság az elsőfokú határozatot helybenhagyta, mivel álláspontja szerint a magyar társaságnak rendelkeznie kellett volna azt bizonyító dokumentummal, hogy az árut feladták, és egy másik tagállamba szállították. Mivel a magyar társaság nem tudott ilyen iratot bemutatni az adóellenőrzési eljárás során, illetve az általa bemutatott irat nem volt hitel-esnek tekinthető, meg kellett fizetnie az értékesítést terhelő áfát. A magyar adóhatóság szerint a cégnek nagyobb körültekintéssel kellett volna eljárnia, és nemcsak az áru elszállításáról, hanem annak a rendeltetési helyére való megérkezéséről is meg kellett volna győződnie. Az adóhatóság szerint a magyar társaság rosszhiszeműségét támasztják alá a következő tények is:

(i) a magyar társaság nem ismerte a vevőt, de mégsem kért semmilyen biztosítékot,

(ii) a közösségi adószámot csak az ügyletet követően ellenőrizte,

(iii) a vevőről semmilyen további információt nem szerzett be,

(iv) elfogadta az eladási ár halasztott megfizetését, illetve

(v) az említett vevő által visszaküldött fuvarleveleket úgy nyújtotta be, hogy azok hiányosak voltak.

Feltehetjük a kérdést, hogy vajon mi kellett volna ahhoz, hogy az eladó jóhiszeműsége az adóhatóság számára is elfogadható legyen? Az ügyből látjuk, hogy a vevő adószámának és címének megléte, az ügyletet követő ellenőrzése, a bankszámlás fizetés, a mérlegdokumentumok és a fuvarlevelek felrakodáskori lebélyezése és lemásolása, annak igazolása, hogy a fuvarlevelek visszaküldése postán külföldről, a cél szerinti tagországból történik nem elegendő, hanem az áru más tagállamba történő kiszállításának igazolása is szükséges. A hitelt érdemlő igazolás módja a helyzettől függően változhat.

Az ügyletkez kapcsolódó igazolás származhat a felektől vagy harma-

dik személyektől. Egy igazolás bizonyító ereje annál nagyobb, minél inkább a felektől független, harmadik személytől származik. Az ún. CMR fuvarokmány az adóhatóság értelmezése szerint pusztán azt a körülményt támasztja alá, hogy a fuvarozó az árut a feladótól átvette, azaz a felrakodás és az indulás megtörtént, de nem bizonyítja, hogy az áru a rendeltetési helyre meg is érkezett. A közösségi értékesítés adómentességéhez szükséges a címzettnek az átvételt igazoló nyilatkozata is, így igazolható hitelt érdemlő módon annak ténye, hogy a fuvarozás befejeződött, és a termék igazoltan másik tagállamba átkerült. Ez a nyilatkozat szerepelhet a fuvarokmányra felvezetve, ezért fontos, hogy az ügylet után visszakapott fuvarleveleken három aláírás szerepeljen: a feladóé, a fuvarozóé és az árut átvévo címzetté. **Nagyobb bizonyító ereje van az olyan kereskedelmi okmányoknak, mint például a célországbeli raktári átvételi elismervény, kereskedelmi vagy iparkamara által adott igazolás, bankgaranciához kapcsolódó dokumentáció, ügylvédi letét jegyzőkönyve vagy más, megbízható harmadik féltől származó igazolás.**

Az ügy ezt követően bíróság elé került felülvizsgálatra, majd a bírósági eljárás során az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás során kimondta, hogy az adóhatóság megtagadhatja az eladótól a Közösségen belüli termékértékesítés adómentességét bizonyos esetekben. Ez akkor lehetséges, ha objektív körülmények alapján bizonyítást nyer, hogy az eladó nem tett eleget bizonyítási kötelezettségének, illetve hogy tudta vagy tudnia kellett volna, hogy az általa teljesített ügylettel a vevő által elkövetett adócsalásban működik közre, és nem tett meg minden tőle telhető észerű intézkedést annak érdekében, hogy elkerülje az e csalásban való részvételt.

Látható tehát, hogy az Európai Bíróság jogértelmezése a magyar adóhatóságnál enyhébb terhet ró az eladókra, de összességében nagyon körültekintően és előrelátóan kell eljárni a Közösségen belüli gabonaértékesítés, illetve bármilyen más, helyettesíthető dologgal való kereskedés során.

